

Estudi de les distàncies interpersonals: El rol del sexe com a factor regulador

---

Treball de Final de Grau de Psicologia

Nicole DIAZ OLSON

2013-2014

Tutor: Joan Sala Baiget

Universitat de Vic

16 de maig de 2014

Resum

Partint de la base teòrica de la proxèmica i l'espai personal, l'objectiu d'aquest treball era investigar la influència que té el sexe de l'individu i el de la persona amb la qual s'interactua en referència a la distància interpersonal. Així mateix, es pretenia esbrinar si hi ha una connexió entre el sexe i la conducta compensatòria que es realitzarà quan l'espai personal és envaït. L'estudi s'ha realitzat amb 60 joves de la Universitat de Barcelona, estudiants entre 1r i 4t de Grau en diversos estudis socials mitjançant un experiment de camp. Els resultats mostren que ambdues variables tenen una influència significativa en la regulació de l'espai personal d'un individu.

Paraules clau: Proxèmica, espai personal, sexe, conducta compensatòria, distància interpersonal

Abstract

On the basis of theoretical research on proxemics and personal space, the aim of this research was to investigate the influence of the gender of the individual and the gender of the person with whom there is an interaction when it comes to interpersonal distance. Moreover, I intended to find out if there was a relation between gender and the compensatory behaviors that are made when personal space is invaded. The study was made on 60 people from the University of Barcelona, all of whom are in grades 1st to 4th of a social studies degree. Results show that both variables have a noticeable influence on the regulation of a personal space.

Key words: Proxemics, personal space, gender, compensatory behaviors, interpersonal distance

Índex

1. Introducció	4
2. Fonamentació teòrica	6
2.1 Territorialitat	6
2.2 Proxèmica.....	7
2.3 Espai personal	8
2.3.1 Definició d'espai personal.....	8
2.3.2 Funcions de l'espai personal	8
2.4 Invasió i conductes compensatòries	11
2.5 Factors que influencien l'espai personal	13
2.6 Tècniques de mesurament utilitzades.....	17
3. Part pràctica.....	19
3.1 Metodologia	19
3.1.1 Tipus d'estudi.....	19
3.1.2 Objectius.....	19
3.1.3 Mostra	20
3.1.4 Instrument.....	20
3.1.5 Procediments	21
3.1.6 Aspectes ètics	23
3.2 Resultats	24
3.2.1 Sociodemografia.....	25
3.2.2 Espai personal del subjecte invasor.....	26
3.2.3 Espai personal del subjecte envaït.....	28
3.2.4 Conducta compensatòria	30
4. Conclusions	31
4.1 Discussió dels resultats.....	31
4.2 Conclusions generals.....	35
4.3 Limitacions i possibilitats.....	36
5. Bibliografia.....	37
6. Annexos	40
Annex 1: Qüestionari	40
Annex 2: Fitxa de dades.....	43
Annex 3. Interpretació d'un diagrama de caixa	44
Annex 4. Estadístics: Etapa 1.....	44
Annex 5. Estadístics: Etapa 2.....	46

1. Introducció

El següent treball anomenat “Estudi de les distàncies interpersonals: El rol del sexe com a factor regulador.”, està destinat a determinar la influència que té la variable sexe en la regulació de l’espai personal quan es produeix una situació d’invasió. Es tenen en compte dues variables: el sexe de l’invasor i el sexe de l’envaït. Així mateix, es produeixen dues etapes d’observació: estudi de la distància interpersonal quan es posa al subjecte en l’obligació d’envair l’espai d’un altre i posteriorment la reacció del mateix subjecte quan es troba en posició d’envaït.

L’experiment és durà a terme amb 60 subjectes d’entre 18 i 27 anys, estudiants de Grau del campus Mundet de la Universitat de Barcelona. S’ha dissenyat un experiment innovador en referència a la proxèmica, que pretén controlar el màxim les variables estranyes i extreure el màxim de dades possibles tot i mantenint la validesa ecològica.

Justificació

Des del moment en que vaig iniciar els meus estudis en psicologia, em vaig adonar que les tècniques comunicatives eren indispensables per a la figura del psicòleg com a professional. Així mateix, era important saber identificar i descriure la comunicació dels individus. Però la comunicació va més enllà de les verbalitzacions. Entre un 50% i 70% de la comunicació passa per la comunicació no verbal. A través d’aquesta podem detectar por, incomoditat i ansietat. Dins d’aquest món de coneixements trobem conceptes com ara la kinesia, la paralingüística i finalment la proxèmica, concepte quasi desconegut però que descriu una gran part de les nostres conductes. La investigació duta a terme en aquest treball pretén aportar informació nova i actualitzada a l’estudi de l’espai personal o proxèmica. En aquest aspecte, em vaig adonar que es va realitzar un recerca molt extensa sobre aquesta temàtica entre els anys 60 i 70, per seguidament reduir-se dràsticament. Al realitzar un treball en el segle XXI, es pot observar si els resultats recollits fa més de 40 anys s’apliquen encara en la societat actual. De la mateixa manera, es va veure que les recerques sobre la variable del sexe es realitzaven de forma quasi exclusiva amb americans. A través d’aquest projecte, es pretén generar informació nova amb resultats extrets d’una mostra catalana, més específicament de Barcelona. Finalment es considera interessant fer una recollida simultània no solament de la distància interpersonal sinó també del comportament de les persones per tal de mantenir aquesta distància.

Estructura

El treball estarà estructurat de la següent manera. Primerament, s'exposarà un marc teòric, en el qual s'explicaran inicialment els tres conceptes bàsics lligats a la investigació, que són els de territorialitat, proxèmica i espai personal. A partir d'aquí es resumiran les principals funcions de l'espai personal, esmentades per els principals investigadors en aquest àmbit. Posteriorment s'explicarà el procés que es situa entre la invasió i la conducta compensatòria. Així mateix, es farà una breu explicació de les principals variables individuals que poden regular la distància, per acabar amb el de sexe biològic. S'explicaran també diverses tècniques que s'han utilitzat en les diferents investigacions.

Seguidament es passarà a l'explicació de la part pràctica, en la qual es descriuen la mostra, els instruments, el procediment, així com els aspectes ètics d'aquest treball. Un cop aclarits aquests punts, es passarà a l'exposició dels resultats dividits en 4 apartats diferents: sociodemografia, espai personal del subjecte invasor, espai personal del subjecte envaït i conductes compensatòries.

Amb aquesta informació es procedirà a les conclusions, en les qual es discutiran els resultats obtinguts i s'exposaran les conclusions generals, així com les limitacions i aportacions del treball.

2. Fonamentació teòrica

2.1 Territorialitat

En els anys 50, diversos treballs van observar la importància del concepte de territori en el món animal, terminologia utilitzada per l'ornitòleg H.E. Howard a l'any 1920, a través del qual es recalca la necessitat dels animals de tenir un lloc i de mantenir una distància amb els altres. A l'any 1975, Irwin Altman va extrapolar aquesta observació en els humans. A través de recerques posteriors, Holohan va sintetitzar la definició de territorialitat humana com a “un patró de conducta associat amb la possessió o ocupació d'un lloc o àrea geogràfica per part d'un individu o un grup, que implica la personalització i la defensa contra invasions”(Holohan, 1994). El territori, contràriament als següents conceptes, és un lloc visible i inamovible. Altman defineix tres tipus de territoris (Altman, 1975):

- **Territori primari:** Lloc ocupat de forma estable i identificat com a propi. Està sota el control quasi total dels seus habitants i és reconegut per altres persones. Són exemples de territori primari la vivenda o el despatx. En aquest cas, la invasió per part d'un estrany seria una situació molt seria i amenaçant.
- **Territori secundari:** Es tracta d'un lloc semipúblic, amb cert grau de possessió, però sense exclusivitat. Hi regeixen unes normes més o menys formals que delimiten el dret d'accés. Es poden considerar territoris secundaris els bars o els clubs socials.
- **Territori públic:** Són espais oberts a la ocupació pública, que no suposen molta importància en la vida dels ocupants. Exemples de territori públic són els transports públics, els restaurants o les cabines telefòniques.

En relació a aquesta classificació, es considera important citar dues altres subcategories que vindran vinculades al treball. Es tracta dels conceptes d'espai sociopètal i sociofugal (Osmond, 1957). Osmond explica que hi ha certs espais que afavoreixen i fins i tot impulsen a que interaccionin els seus ocupants, com ara les taules en una cafeteria o en un bar. Aquests espais es diuen sociopètals. En canvi, altres espais com ara les sales d'espera a les estacions de tren, estan organitzades de manera que mantenen a les persones separades. Aquests espais són anomenats sociofugals.

2.2 Proxèmica

La primera teoria que treballa sobre el concepte de distància interpersonal és la teoria de la proxèmica de Edward T.Hall (Hall, 1966). La proxèmica és l'estudi de l'ús i percepció de l'espai. A través d'una recerca, aquest antropòleg va definir quatre distàncies diferents, subdividides alhora en "propera" i "llunyana"

- Distància íntima: És la distància on es sent una major quantitat de sensacions. En la fase propera, la distància interpersonal és nul·la. En aquesta, una persona es baralla, protegeix i fa l'amor. En la fase llunyana, (15-45 cm), l'altra persona encara està en contacte amb nosaltres, però sense que es toquin el cap o les cuixes. En els experiments amb adults americans, aquests consideraven que no era una distància adequada per les interaccions en públic. Espais com els autobusos o metros poden portar a obligar a la persona a seure a aquesta proximitat.
- Distància personal: És la distància que es manté normalment entre individus. En la propera (45-75cm), una persona pot tocar a l'altra. En Hall explica que en aquesta distància es pot mantenir la dona al voltant del seu marit, però això seria inadequat per qualsevol altra dona. En la fase llunyana (75-120cm), mantenim a la persona a la distància del braç. És la distància a la qual es solen mantenir dos coneguts que es troben pel carrer (Fast, 1970).
- Distància social: A aquesta distància ningú es toca. En la fase propera (120-210cm) es solen tractar les transaccions impersonals i és la que solen utilitzar els treballadors entre ells. La fase llunyana (210-360cm) és la distància que es mantindrà per relacions socials o de negocis formals. Aquesta distància introdueix el factor de protecció o aïllament, en la qual un marit pot desentendre's de la seva dona i seguir llegint sense que resulti inapropiat.
- Distància pública: En aquesta distància, la interacció resulta quasi inexistent. La fase propera (360-750) està reservada per a les reunions poc formals, i es posa com exemples els professors amb alumnes o el director de l'empresa en una reunió de treballadors. La fase llunyana en canvi (+750cm) es la que solen utilitzar els polítics ja que els ofereix el màxim de protecció.

2.3 Espai personal

2.3.1 Definició d'espai personal

Partint dels estudis d'en Hall, més particularment en referència a la distància personal, es va definir el concepte d'espai personal, el qual seria "la zona que rodeja a un individu, a on no pot entrar una persona sense autorització" (Holohan, 1994). Aquest s'expandeix o es contrau segons la situació i la persona amb la qual interactuem. Com el concepte d'espai personal només existeix a partir del moment que interactuem amb els altres, es considera espai personal com a sinònim d'espai interpersonal. A l'origen, es partia de la idea que l'espai personal era circular i homogeni al voltant del cos, però estudis més recents indiquen que l'espai personal és el·líptic, és a dir, més estret per els costats i més ampli davant i darrera, i per tant estarem més còmodes quan algú s'apropa per el costat que per davant (Cassidy, 1997)

2.3.2 Funcions de l'espai personal

Un cop definit el concepte d'espai personal, és considera necessari definir les funcions que té aquest, recollint les informacions donades per diferents autors. Es van triar les tres funcions més repetides en les prèvies recerques sobre la distància interpersonal, notablement les recollides en el manual de psicologia ambiental (Holohan, 1994) i les esmentades en el treball titulat "La influència del sexe biològic, sexualitat i gènere en la distància interpersonal" (Uzzell & Horne, 2006), essent aquestes les d'autoprotecció, l'atracció personal i la comunicació.

Autoprotecció

En referència a l'autoprotecció, es va determinar que l'espai personal ens serveix com a amortidor d'amenaçes físiques i emocionals per part d'altres persones (Dosey & Meisels, 1969). A través de diverses investigacions es va poder determinar que quan una persona percep una amenaça per part d'una altra persona, tendeix a engrandir el seu espai personal. Aquesta funció va ser desenvolupada més endavant per l'anomenat model de l'estrès de l'espai personal. Es considera que quan una persona es troba massa pròxima, incrementa el nivell d'estrès corporal i l'espai personal ens serveix com a escut. El psicòleg de l'entornament i del desenvolupament Gary Evans va focalitzar els seus estudis sobre aquesta temàtica. Explica que quan una persona es troba massa propera, es sent un increment en el risc d'agressió. De forma similar, degut a l'acotació de la distància, la informació sensorial s'incrementarà de tal manera que l'individu es pot sentir estressat i confós. (Evans, 1974)(Evans & Howard, 1973).

Atracció interpersonal

L'espai personal també té com a funció el poder regular les manifestacions d'atracció interpersonal. En aquest, es delimiten diversos factors. El primer és el de *l'amistat*. A través de recerca en situacions naturals, Willis va realitzar observacions en una universitat i va determinar que quan més amics eren dos individus, més tendien a apropar-se (Willis, 1966). En un estudi realitzat en un aeroport, també es va poder observar que quan més propera és la relació entre els que arribaven del viatge i els que els rebien, més probabilitat hi havia que aquests es mantinguessin a una distància propera (Heslin & Boss, 1980). Seguidament intervé *l'atracció* per se. Diverses investigacions qüestionaven si una distància curta era una senyal d'atracció mútua. A través d'una selecció de fotos en les quals interactuaven persones, es va poder determinar que efectivament, quan més propera està una parella, més atracció es percep (Haase & Pepper, 1972). Mehrabian també va determinar que quan se sent simpatia per l'altre, tendirà a posicionar-se a una distància molt més curta (Mehrabian, 1968). Seguint dins de la temàtica de l'atracció interpersonal, trobem el factor de *l'aversió*. Un cop més, els investigadors van voler determinar si els sentiments negatius envers una altra persona es veien reflectits en una major distància. A través de diferents situacions, es va poder determinar que quan més presents estaven els

sentiments d'odi, rebuig o aversió cap a l'altre persona, major seria la distància que es mantindria (Guardo & Meisels, 1971; Kuethe, 1964). Seguidament es parla d'*afinitat*. A través de la observació entre uns estudiants, Byrne va calcular que la distància entre dos individus es reduïa si les personalitats entre ambdues eren afins (Byrne, 1971). De forma similar, dues persones es situaven a més proximitat si trobaven afinitats en referència a l'estatus social, posició laboral, edat o etnicitat. (Jorgenson, 1975; Lott & Sommer, 1967; Willis, 1966). Tenint en compte que l'afinitat semblava ser un factor per a la proximitat, es va estudiar el valor de l'*estigma*. A través d'observacions que es basaven en les reaccions de la gent davant de persones amb invalidesa física o mental o identificades com pertanyents a l'exogrup (homosexuals, drogoaddictes o obesos), es va poder concloure que l'estigma tenia una gran importància a l'hora de voler mantenir una major distància. (Kleck et al., 1968; Wolfgang & Wolfgang, 1971). Finalment, es va referència a la *influència social*. En els estudis, es va calcular quina era la distància òptima en la qual una persona era persuasiva. Tot i que en els experiments la distància variava, tots conclouien que si la persona sobrepassava la distància determinada, l'efecte de persuasió desapareixia i es convertia en incomoditat (Dabbs, 1971).

Comunicació

Seguidament parlem de la funció de comunicació. Aquesta funció va ser la més desenvolupada per l'antropòleg Hall. Aquest últim considerava que l'espai personal era com una eina per comunicar-se, ja que a través de la regulació determinem la quantitat i el tipus d'informació sensorial que volem transmetre, a la vegada que els informem sobre la naturalesa de la relació (Hall, 1966). Com s'ha exposat en el punt sobre les diferents distàncies, aquestes varien segons la persona amb la qual estem interaccionant. Si ens posicionem a distància curta, els individus de la societat occidental tendeixen a concloure que es tracta d'una relació molt íntima, mentre que en la distància pública, comuniquem l'alt nivell de formalitat en el qual s'està desenvolupat la interacció. Així mateix, en referència a la regulació sensorial podem regular el fet que l'altre persona ens toqui, la claredat amb la qual pot veure la nostra expressió facial.

2.4 Invasió i conductes compensatòries

Un cop explicades les funcions psicològiques de l'espai personal, els investigadors s'han interessat per la idea d'invasió de l'espai personal. En moltes ocasions, ja sigui per el context o per la intenció de l'altre persona, el nostre espai personal serà envaït i s'iniciarà un procés sobre el qual va treballar Patterson en el model de l'excitació de la intimitat interpersonal (*Arousal Model of interpersonal intimacy*). Segons ell, quan es produeix una invasió de l'espai, es manifesten dues etapes. En primer lloc, a causa de l'estrès, hi haurà un increment general d'excitació, en el qual augmentarà la secreció d'adrenalina, el ritme cardíac i la pressió arterial. Seguidament, la persona inicia un procés cognoscitiu a través del qual intenta determinar l'origen d'aquesta estimulació. Un cop detectada, la persona produirà una resposta (Patterson, 1976). Smith i Knowles afegeixen una nova etapa, que es basaria en un segon procés cognoscitiu via el qual es determina si aquesta invasió de l'espai és adequada o no (Smith & Knowles, 1978)(Smith & Knowles, 1979).

A partir d'aquest moment, Argyle aplica el seu model compensatori que Holohan defineix de la següent manera:

Les conductes de l'espai personal funcionen com un sistema per mantenir un nivell òptim d'intimitat entre les persones. Si un element d'aquest sistema de conductes, com per exemple, la distància física, s'altera de manera que la intimitat es torna incòmodament estreta, altres components del sistema, com poden ser el contacte visual o la orientació del cos, s'ajustaran per compensar la intimitat no desitjada. (Holohan, 1994)

Múltiples estudis confirmaven aquest model compensatori a través del qual es produeixen uns canvis en referència a la mirada o a l'orientació del cos. Patterson observava que a través d'aquests canvis, la intimitat en la interacció es mantenia constant (Patterson, 1973). Seguint dins la mateixa òptica, Patterson indica que les conductes no sempre aniran dirigides a la reducció de la proximitat. En algunes situacions, pot sorgir un sentiment d'atracció o benestar que derivarà en una conducta recíproca, dirigida a augmentar la proximitat.

Investigant diversos estudis, es poden extreure algunes conductes compensatòries i recíproques, dirigides a conservar l'espai personal o en el últim cas, el sentiment d'intimitat o a reduir la distància interpersonal (Holohan, 1994; Kaplan, Firestone, Klein, & Sodikoff, 1983; Lott & Sommer, 1967; Patterson, Mullens, & Romano, 1971; Sommer & Becker, 1969):

Conductes compensatòries	Conductes recíproques
<ul style="list-style-type: none"> - Fugida - Mirades de reüll - Baixa la mirada - Imposar barreres - Verbalitzacions - Canviar el tema de la conversa - Posicionar el colze sobre la taula - Encongir les espatlles - Inclinar-se cap a enrere 	<ul style="list-style-type: none"> - Mantenir el contacte visual - Inclinar-se cap a davant - Apropar-se

S'ha d'indicar però, que si hi ha molts estudis que investiguen la conducta de fugida i del contacta visual, poques vegades s'ha intentat investigar les altres reaccions.

En referencia a la invasió, les diferents recerques han supervisat els dos punts de vista: la perspectiva de l'invasor i la perspectiva de l'envaït. En el primer cas, s'observava que en general, quan una persona es trobava en la situació on no hi ha alternativa a la invasió, apareixia un sentiment d'incomoditat en la persona, ja que envair l'espai d'un altre persona té implicacions en el propi espai. Un gran factor que incrementava la incomoditat era la densitat de persones en un context. Thalhoffer explicava que quan més elevada la densitat de persones menys incomoditat hi havia d'envair l'espai d'alguna altra persona (Thalhoffer, 1980).

Pel que fa a la perspectiva de l'envaït, indicaven que la incomoditat es basava molt en les característiques de l'invasor. Si l'invasor és de sexe masculí, s'observaran més reaccions d'incomoditat. Així mateix, es conclouia que quan més gran era el nen que envaïa l'espai en una cua per anar al teatre, més probable era la resposta negativa.

2.5 Factors que influencien l'espai personal

S'han explorat les diferents funcions de l'espai personal, però qualsevol interacció està influenciada per altres factors. Alguns són situacionals com ara la llum o la grandària de l'espai en el que es troben. En referència a les interpersonals, afectarà el tipus de relació o l'aparença de l'altre persona. Aquest treball, però es basa, en factors individuals, dels quals els principals es resumiran a continuació:

Cultura

En la obra "Hidden dimension" de Edward T. Hall, es conclou ràpidament que les distàncies interpersonals es troben regulades en gran manera per la cultura de l'individu (Hall, 1966). Les seves recerques es van focalitzar en realitzar comparacions en diversos països. Primerament es va observar que els alemanys es mantien a una distància més gran que no pas els americans i acceptaven molt més negativament qualsevol invasió en el seu espai personal. Al comparar britànics i americans, la situació era similar. Els primers opten per mantenir un major espai personal, però recorren més aviat a l'orientació del cos, la mirada i el to de veu per regular l'espai, sense tenir necessitat de recórrer a la distància.

En canvi, les cultures mediterrànies, en concret França, adopten distàncies molt més properes que els americans. La distribució dels carrers impulsa a un major contacte entre les persones. Sorprenentment, en la cultura àrab, també es considera adequat la reducció de distàncies a la hora de establir una conversa amb un igual.

Partint d'aquesta base, diverses recerques han volgut contrastar les troballes de Hall i estendre les observacions. Kenneth Little va observar que a l'hora de construir un espai personal còmode, els països nòrdics com ara Suècia i Escòcia es mantien a major distància que els americans, i aquests, a major distància que els països mediterranis com Grècia i Itàlia (Little, 1968).

Ètnia o classe social

En la època en la que es van iniciar els estudis de la proxèmica, es va qüestionar si la ètnia de la persona podia influir en la regulació de la proximitat. Després de diversos resultats contradictoris, es va concloure que les ètnies eren subjacents a altres factors, i quan s'investigava la ètnia (negres-blancs), en realitat es treien conclusions en referència al nivell socioeconòmic de la persona. Gràcies a estudis posteriors focalitzats en aquest nou factor, Scherer va observar que les persones de classe mitja tendeixen a mantenir una major distància que les persones de classe baixa, independentment de la ètnia (Scherer, 1974).

Edat de desenvolupament

Cal indicar, primer de tot, que existeixen molt pocs estudis sobre la proxèmica en els nens. Si que s'ha volgut investigar, però, en quin moment del nostre desenvolupament apareix aquesta necessitat de construir un espai personal. En un primer temps, es podia veure que ja en l'etapa preescolar els nens regeixen les seves interaccions a través del manteniment d'una certa distància (Castell, 1970; Duke & Wilson, 1973). Més endavant, altres estudis conclouien que conjuntament amb l'evolució del nen, s'incrementava la distància interpersonal necessària per estar còmode (Aiello & Aiello, 1974; Guardo & Meisels, 1971). Finalment, es considera que malgrat haver-hi una inconsistència en les observacions, encara es poden observar canvis en l'espai personal de la persona un cop entrats en l'edat adulta.

Personalitat

Alguns estudis es van interessar per saber si les persones socialment comunicatives tenien més facilitat per utilitzar distàncies interpersonals reduïdes a l'hora d'interaccionar amb altres persones. Primer de tot, es va estudiar el nivell d'introversió. Es va poder concloure que persones extravertides, definides com a socialment comunicatives i afables, s'asseien més a prop de l'altre que no pas els introvertits (tímids i retrets)(Cook, 1970). De la mateixa manera, es va voler avaluar la relació entre la necessitat de afiliació i contacte i la distància interpersonal, i es va mesurar que ambdues anaven correlacionades (Mehrabian & Diamond, 1971).

De la mateixa manera que s'han fet experiments prenent com a variables característiques dins dels límits de la normalitat, també s'han realitzat estudis amb pacients que pateixen algun trastorn, com ara l'esquizofrènia o la depressió.

Sexe

El factor del sexe de la persona sempre ha sigut un tema d'interès per el que fa a la proxèmica. En els inicis de la recerca, s'atribuïa un rol més afiliatiu i sumís al rol de la dona, fet que podia comportar un major tendència al contacte i una reducció de la distància interpersonal. Més endavant es descobria que efectivament, els homes tenien un espai personal més gran que les dones (Mehrabian & Diamond, 1971). Així mateix, s'ha observat que els homes reaccionen molt més quan el seu espai és envaït.

Les conclusions que s'extreuen sobre les distàncies interpersonals segons el gènere difereixen molt. En referència a dos coneguts que parlen de cara a cara, es van extreure les següents conclusions (Remland, Jones, & Brinkman, 1995; Uzzell & Horne, 2006):

- a) Parelles en les quals les dues són dones tendiran a interaccionar a més proximitat que dos homes
- b) Parelles mixtes mantindran una distància interpersonal més propera que si són dos individus del mateix sexe
- c) Les dones autoritzen aproximacions més curtes que els homes

Un altre grup d'estudis es va focalitzar en estudiar les distàncies entre dos desconeguts en un banc van extreure observacions quasi oposades (Parker & Leo, 2011):

- a) Parelles home/home s'asseuran a la distància més propera
- b) Parelles dona/dona s'asseuran a la distància més allunyada
- c) Parelles de sexe oposat s'asseuran a la distància intermèdia

Es considerava que una dona no redueix el seu espai personal amb una altra dona fins que no ha establert un vincle. S'observa dons una gran influència pel que fa a la naturalesa de la relació entre les dues persones.

Malgrat aquestes troballes, Severy, Forsyth i Wagner van examinar la influència del sexe, edat i raça i es va concloure que el sexe només influència en conjunt amb els dos factors (Severy, Forsyth, & Wagner, 1979).

2.6 Tècniques de mesurament utilitzades

El fenomen de l'espai personal es caracteritza per ser totalment inconscient per a la majoria de les persones. Tothom s'adona de que "alguna cosa passa" quan algú es troba massa a prop però ningú ho defineix. És per això que en aquestes situacions les tècniques habituals com ara les entrevistes o les enquestes resulten complement inútils per tal d'extreure conclusions. És per això que en la majoria dels estudis es sol utilitzar alguna de les tècniques que es descriuran a continuació.

Observació natural

És la tècnica més freqüentment utilitzada en els estudis. L'objectiu principal era mesurar les interaccions entre els subjectes en un context real. La recopilació de dades s'ha fet ja sigui a través de fotografies, gravacions, pel·lícules i l'observació directa. Les mesures exactes es podien extreure a partir dels elements presents en el context, com ara les rajoles del terra o un banc prèviament mesurat.

L'avantatge és que l'efecte de la situació produïda per el context de laboratori està totalment absent i les interaccions són totalment reals. El principal inconvenient, però, es troba en que la variables independents no estan controlades i no existeix validesa aparent. No es sabia per exemple el tipus de relació entre les parelles i el que podia semblar un estudi sobre la violència del sexe en l'espai personal no tenia en compte el grau d'afinitat entre aquesta parella. Així mateix, es pot considerar que comporta greus problemes ètics, ja que els participants normalment no han donat el seu consentiment.

Mètodes de simulació

Molts investigadors han optat per un mètode alternatiu. S'utilitza sobretot la tècnica de col·locació de figures de Kueth. Es tracta d'exposar davant del subjecte una sèrie de figures de feltre. Aquest ha de col·locar les figures en un espai de la manera que trobi adequada. La idea era que la persona representava el seu espai personal en les figures, però es considera que la validesa d'aquest mètode es qüestionable per el fet de que són simulacions, en les quals no hi ha present una persona real.

Procediment “d’aproximació-stop”

Es tracta d’una tècnica utilitzada en el context d’un laboratori. Es caracteritza per la idea que, dins una situació controlada, se li demana al subjecte que a s’apropi a una altra persona o un experimentador s’aproxima a aquest i que assenyali en quin moment se sent incòmode.

L’avantatge principal d’aquesta tècnica és el grau de control que és té sobre les variables i la precisió de les mesures, incrementant la validesa interna. L’inconvenient és que, al ser una situació de laboratori, la validesa externa es troba extremadament reduïda, ja que és molt possible que el comportament del subjecte sigui molt diferent a la del context real.

Experiment de camp

Es basa en experiments a través dels quals els participants són observats en els entorns naturals. De forma similar a laboratori, els investigadors poden manipular les variables i veure com reaccionen a aquestes manipulacions. El punt positiu d’aquest tipus d’experiment és la seva validesa ecològica. En canvi, hi han greus implicacions ètiques per als investigadors per el fet que estan fent experiments sobre individus sense que hagin donat el seu consentiment previ. Un clar exemple d’aquest aspecte és l’experiment de Middlemist, en el qual els còmplices s’aproximaven a un individu en el lavabo i s’extreien resultats a través de les modificacions en la micció (Middlemist, Knowles, & Matter, 1976).

3. Part pràctica

3.1 Metodologia

3.1.1 Tipus d'estudi

Per dur a terme aquest estudi s'ha utilitzat el mètode de l'observació, a través d'un experiment de camp i amb el suport d'un qüestionari. Les dades obtingudes s'han analitzat de forma quantitativa.

3.1.2 Objectius

La part pràctica està dividida en dos moments:

Etapa 1: Subjecte invasor

- Observar si el sexe del subjecte influencia la regulació de l'espai personal quan es troba en el rol d'invasor.
- Observar si el sexe de còmplice a envair té una influència en la regulació de l'espai personal del subjecte.

Etapa 2: Subjecte envaït

- Observar si el sexe del subjecte té una influència en la regulació de l'espai personal que es troba en el rol de l'envaït.
- Observar si el sexe del còmplice invasor té una influència en la regulació de l'espai persona del subjecte.
- Observar la tipologia de conducta compensatòria segons el sexe de les persones que interactuen.

3.1.3 Mostra

La població diana d'aquest estudi són estudiants universitaris de Grau. La mostra escollida és constituïda de 60 estudiants del campus Mundet de la Universitat de Barcelona. La mostra era triada via la tècnica de mostreig probabilístic accidental, estratificant únicament de manera que hi haguessin el mateix nombre de noies que de nois, construint així una mostra heterogènia. Les edats dels estudiants es situaven entre els 18 i 27 anys, nascuts i residents de la zona de Barcelona i estudiant actualment un Grau en estudis socials a la Universitat de Barcelona.

3.1.4 Instrument

S'han creat dos tipus d'instruments de recollida de dades: els que es presenten al subjecte i els que l'investigador utilitzava per recollir les observacions.

Instrument presentat al subjecte

S'ha creat un qüestionari en format paper titulat "Vida Universitària"¹. Aquest document, compost de 16 preguntes tancades, tenia diverses funcions. Primerament, ens permetia excloure qualsevol persona que no corresponia als criteris idonis de la recerca (p.e: estudiant d'Erasmus). Així mateix, ens permetia extreure les dades sociodemogràfiques bàsiques. En cas de voler estendre la recerca, el qüestionari també oferia la possibilitat d'estudiar la influència d'algun altre factor. Per això es van incloure preguntes referents a l'orientació sexual, l'estat civil o el sexe de la xarxa social més propera. Finalment, com a funció principal, el qüestionari servia per emascarar el veritable experiment, que es realitzava mentre la persona estava ocupada respondent a les preguntes. A la prova pilot es va mesurar que el temps per completar el qüestionari era de 90 segons, en els quals es podia realitzar la totalitat de l'experiment.

---

¹ Veure annex 1

Instruments utilitzats per l'investigador

Amb l'objectiu de mesurar les distàncies de forma precisa, s'ha creat una cinta mètrica, sense números i amb una lletra de l'abecedari cada 4 cm i amb un total de 230 cm, essent aquesta la mida del banc. Es van substituir els números per tal de que, en cas de ser detectada, no és descobrís directament la intencionalitat de l'experiment. Amb el propòsit de recollir les dades de forma directa, s'ha dissenyat una fitxa de dades² composta de tres ítems. Dos són escales en el qual s'observen les lletres de la cinta mètrica amb les correspondències en cm. En aquest s'indiquen el posicionament del subjecte i del còmplice en les dues etapes de l'experiment. La distància mesurada és entre cintura i cintura. L'últim ítem és una casella en la qual es recollien les observacions en referència a la reacció de l'individu quan el seu espai era envaït, observacions que posteriorment es codificaven.

3.1.5 Procediments

Per tal de poder assolir els objectius prèviament establerts, s'ha seguit el següent procediment. Durant els mesos previs a l'experiment, es van realitzar una sèrie de proves pilot, amb l'objectiu de reduir al màxim l'efecte de l'expectativa del subjecte i alhora poder controlar las variables estranyes. Primerament, es van seleccionar dos còmplices, un noi i una noia, que cooperarien durant la totalitat de la investigació. Els criteris de selecció es basaven primer en que fossin d'edat similar als individus de la mostra. Ambdós persones eren estudiants de Grau, el noi de 22 i la noia de 19. Així mateix, era indispensable que fossin desconeguts per a tots els elements de la mostra. Per últim, es considerava important que la seva aparença física fos el més neutre possible. Per això, es descartava que tinguessin restes, tatuatges molt aparents, pírcings excessius, per tal d'evitar qualsevol influència d'altres variables que la del sexe de la persona. A més, el dia la investigació portaven texans i jaqueta negra. Seguidament es va vetllar per tal de que no influïssin altres variables que el sexe. Per això es va optar per crear l'experiment de camp de forma emmascarada, per tal posar a tots els subjectes en la mateixa situació sense que ells se'n adonessin.

---

² Veure annex 2

Els experiments s'han dut a terme en 3 dissabtes diferents, en un banc situat a prop de la biblioteca del campus Mundet. Un cop seleccionat el banc, s'ha ocultat la cinta mètrica, de forma que només sigui visible per a l'observador. Un còmplice seu en l'extrem esquerra del banc i fingeix llegir un llibre.

A partir d'aquest moment comença l'experiment. Quan s'apropa un subjecte, se li demana seure i completar el qüestionari. Es produeix una situació en el qual el subjecte es converteix en invasor de l'espai personal del còmplice i interessa mesurar quina distància interpersonal mantindrà. La primera mesura es pren un cop la persona asseguda. Es marca la posició del seu extrem esquerra en la primera escala. Un cop marcada s'indica discretament al còmplice de procedir a la invasió. A partir d'aquest moment el subjecte adopta el rol de l'envaït. En el moment on el subjecte mostra una reacció, es marca el posició de l'extrem dret del còmplice i es descriu el tipus de reacció. A partir d'aquest moment acabava l'experiment, s'explicava la naturalesa d'aquest i es demanava permís al subjecte per poder utilitzar els resultats.

L'assignació dels subjectes a cada nivell de la variable (el sexe del còmplice) s'ha fet de forma aleatòria, amb l'objectiu d'obtenir quatre grups de 15 persones/parelles del següent tipus: dona*-dona, dona*-home, home*-home, home*-dona.³

		Sexe del còmplice	
		Home	Dona
Sexe del subjecte	Home	N=15	N=15
	Dona	N=15	N=15

³ El símbol (*) indica que ens estem referint al sexe del subjecte estudiat

3.1.6 Aspectes ètics

Al llarg de tota la investigació, s'ha vetllat per respectar al màxim l'ètica. Donada la importància de que la reacció fos totalment honesta per part dels subjectes, resultava impossible revelar l'objectiu de l'experiment prèviament a aquest. Tot i així, posteriorment a la realització de l'observació i de les mesures, s'explicava detalladament les intencions, demanat permís per tal d'utilitzar els resultats, recalcant que en cap moment es revelaria la identitat de la persona durant i després de la investigació en qüestió.

3.2 Resultats

Per tal de produir els resultats que es presentaran a continuació s'han inserit els resultats dels qüestionaris en l'aplicatiu SPSS. A partir de les escales, s'han extret la distància interpersonal en l'etapa 1 (subjecte com a invasor) i en l'etapa 2 (subjecte com a envaït). En quant a les reaccions mostrades, s'han categoritzat aquestes en 9 conductes diferents:

- Conducta recíproca: reducció de la distància amb l'invasor, inclinació cap a l'invasor
- Creuar cames o braços
- Encongir-se
- Verbalització neutre: "Perdó", "Que estàs fent?"
- Verbalització agressiva: "Que fots?", "***** Maricón"
- Fugida: aixecar-se i/o allunyar-se
- Girar el cos
- Mirada de reüll
- Imposar barrera: posar la motxilla, la carpeta o els llibres entre l'invasor i ell

Aquestes mesures també s'han inserit en el SPSS. Per tal de representar els resultats estadísticament s'ha utilitzat el diagrama de caixa. Gràcies a aquest es pot realitzar una comparació de diversos conjunts de dades. Així mateix es poden observar com es distribueixen la totalitat dels resultats i detectar els valors atípics⁴. S'observa que a mesura que s'ascendeix sobre l'eix vertical, incrementa la distància interpersonal. Amb l'objectiu de realitzar una comparació estadística entre cada una de les diferències s'han aplicat els càlculs estadístics d'ANOVA i Turkey. A partir del primer, s'identifica si hi ha diferència significativa entre les 4 parelles. Gràcies al càlcul de Turkey, es realitzen comparacions entre cada 2 grups de dades i s'identifica la diferència significativa. Es considera que si hi ha diferència significativa, implica que el sexe influeix en la regulació de l'espai personal.

En l'inici de l'informe de resultats es farà un breu esment de les principals dades sociodemogràfiques. Seguidament es plantejaran els resultats estadístics en referència a la distància interpersonal en l'etapa 1 i en l'etapa 2. Finalment, es presentaran els resultats en referència a les conductes compensatòries.

---

⁴ Veure annex 3 per més informació sobre la interpretació del diagrama de caixa

3.2.1 Sociodemografia

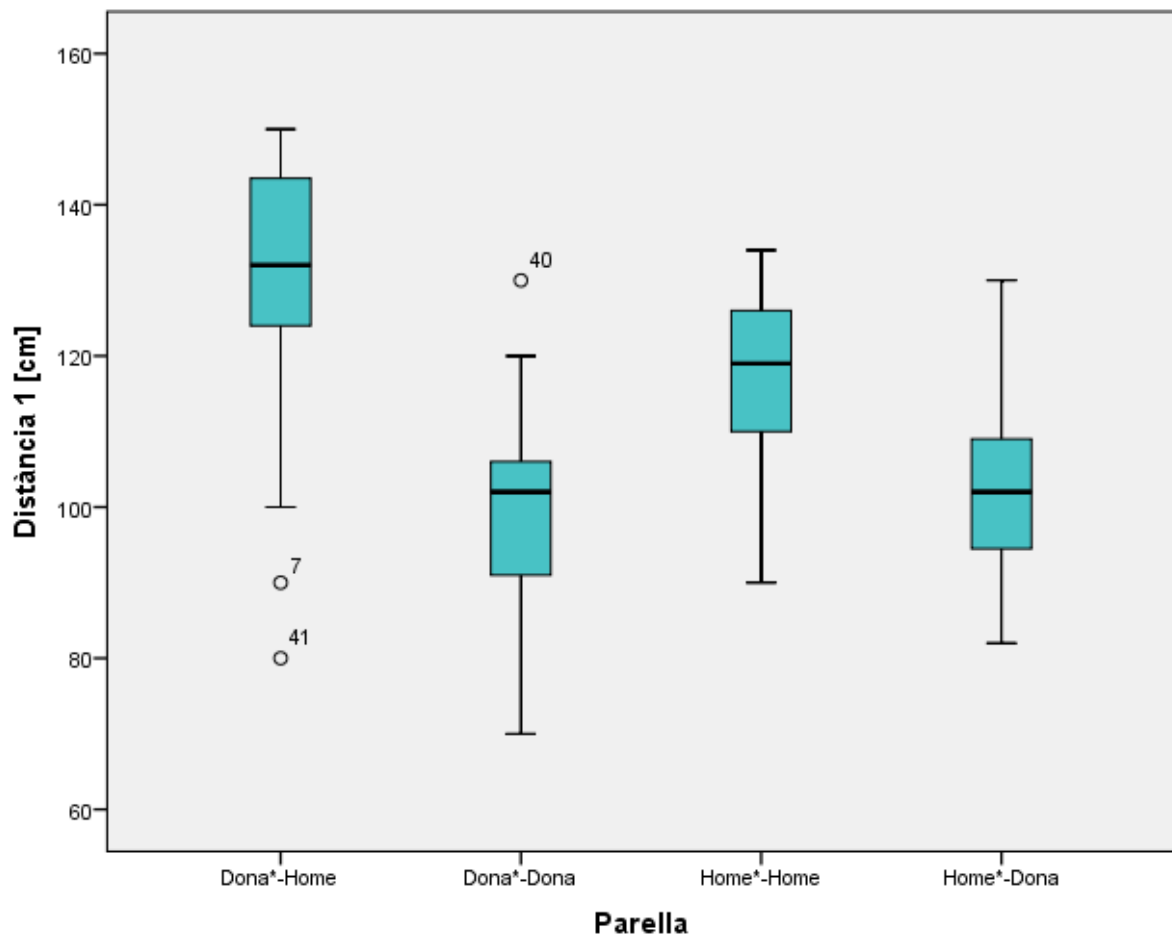
Com s'ha indicat prèviament, el sexe de les persones està distribuït de forma homogènia, i es tenia el mateix numero de persones de cada sexe en cada grup (n=15). En quant a l'estat civil dels individus, 3.3% estaven casats (n= 2), 40% estaven en parella (n=40), 51.7%% estaven solters (n=31) i 5% en definien el seus estatus civil com a unió lliure (n=3).

La distribució de la orientació sexual era molt poc homogènia. El 88,3% del subjectes es definia heterosexual (n= 53), el 10% com a homosexuals (n=6) i el 1,7% (n=1) com a bisexuals.

Les edats es distribuïen entre els 18 i els 27 anys, amb més d'un 50% concentrat entre els 18 i 20 anys.

3.2.2 Espai personal del subjecte invasor

Gràfic 1

Dades generals

Primerament, s'aplica la tècnica estadística ANOVA⁵, a través de la qual es determina que hi ha una diferència significativa en quant a les distàncies que s'observen entre totes les parelles ($F(3,56)=9.913$, $p < 0.05$).

Així mateix, s'analitza individualment cada parella. S'observa que el 50% de les dones s'asseuen a una distància entre 129 i 147 cm ($\bar{x} = 128,33$ cm) si el còmplice és un home i entre 87 i 105 ($\bar{x} = 99,87$ cm) si és una dona. De la mateixa manera, es pot veure que els homes es situen entre 110 i 127 cm ($\bar{x} = 117,53$ cm) si interactuen amb un home i entre 94 i 112 cm ($\bar{x} = 103,60$ cm) si és tracta d'una dona.

⁵ Veure annex 4 per el desglossament d'Anova i Turkey

Influència del sexe del còmplice a envair

Posteriorment es realitza una comparació entre cada parella a través de l'anàlisi Post-Hoc de Turkey. Si el subjecte és de sexe masculí, s'asseurà més a prop d'una dona que d'un home ($p < 0.1$) però amb una diferència menys marcada que en el cas de les dones, les quals s'asseuen molt més a prop de persones del mateix sexe que del sexe oposat ($p < 0,01$).

Influència del sexe del subjecte invasor

Aplicant la mateixa tècnica, observem que si el còmplice assegut és una dona, tant homes com dones s'asseuen a una distància significativament similar ($p > 0.1$). Si el còmplice és un home, també es mantindrà una distància similar, independentment del sexe del subjecte invasor ($p > 0,1$). En aquest cas però, s'hauran de tenir en compte els valors atípics que presentaré a continuació i que contribueixen a la reducció de les diferències.

Parelles mixtes

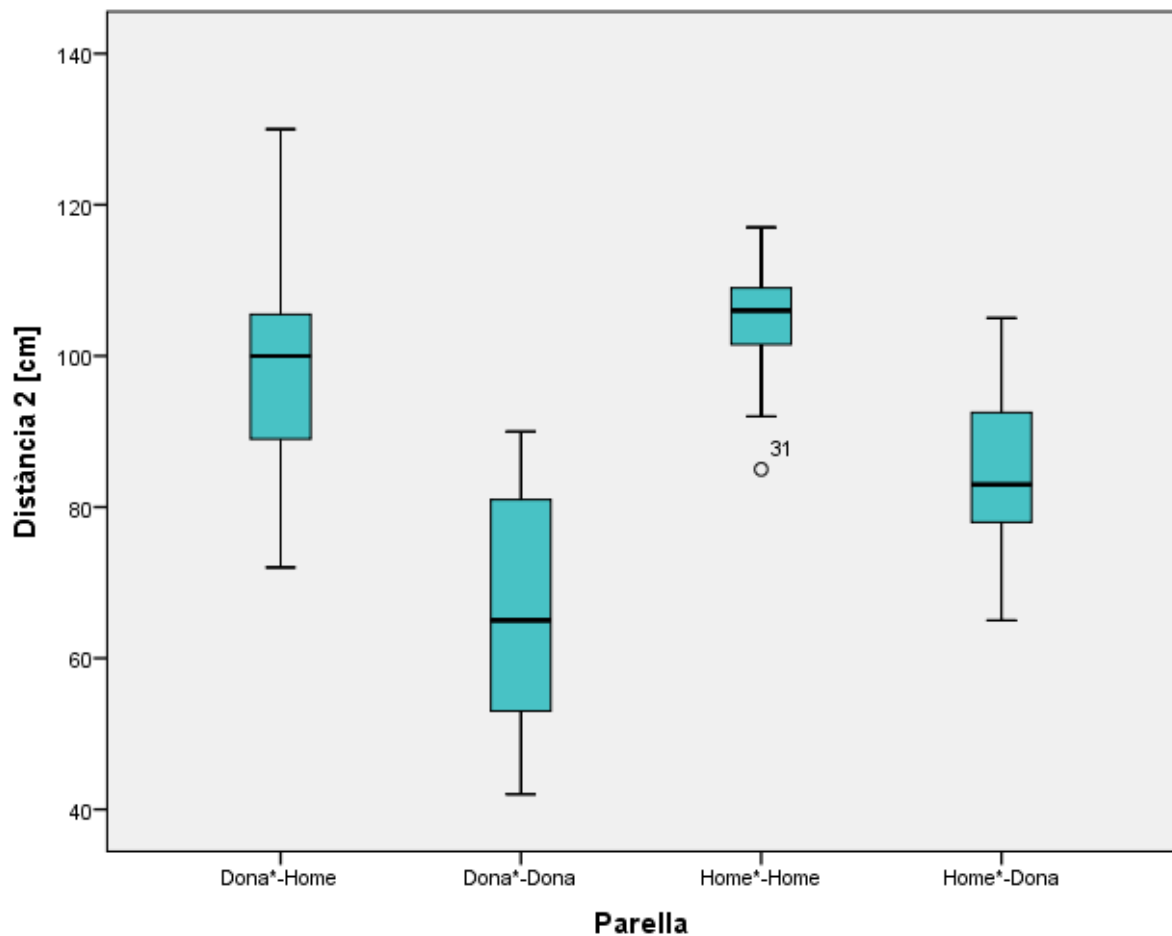
Si es realitza una comparació entre les dos parelles de mateix sexe, s'observa que dues dones es situaran a una distància significativament més pròxima que dos homes ($p < 0.01$)

Valors atípics

Com s'observa en el diagrama de caixes, en l'anàlisi a apareixen tres valors atípics, dels quals els resultats obtinguts difereixen molt de la resta d'observacions. S'observa que el subjecte n° és una dona bisexual, el n° 40 és una dona homosexual i el n° 7 era una noia que ressaltava per tenir una xarxa social composta exclusivament de nois.

3.2.3 Espai personal del subjecte envaït

Gràfic 2

Dades generals

Primerament, s'aplica la tècnica estadística ANOVA⁶, a través de la qual es determina que hi ha un diferència significativa en quant a les distàncies que s'observen entre totes les parelles ($F(3,56)=25,259$, $p<0,01$)

Analitzant individualment cada parella, observem que el 50% de les dones necessiten entre 85 i 106 cm ($\bar{x} = 98,20$) si són envaïdes per un home i entre 52 i 82 si és una dona ($\bar{x} = 67,67$). De la mateixa manera, es pot veure que els homes requereixen d'un espai personal entre 102 i 110 cm si interactuen amb un home ($\bar{x} = 104,67$) i entre 78 i 94 cm si és tracta d'una dona ($\bar{x} = 84,67$). S'ha de destacar en aquest cas que la dispersió en el parella home-home es molt petita, és a dir, quasi tots els homes reaccionen en la mateixa distància.

⁶ Veure annex 5 per el desglosament d'Anova i Turkey

Influència del sexe del subjecte envaït

Posteriorment es realitza un cop més una comparació entre cada parella a través de l'anàlisi Post-Hoc de Turkey. Si el còmplice invasor és de sexe femení, les dones reaccionaran a una distància significativament més propera que els homes ($p < 0,01$). En el cas de que l'invasor sigui un home, tant els homes com les dones reaccionaran a una distància significativament similar ($p > 0,1$)

Influència del sexe del còmplice invasor

Aplicant la mateixa tècnica, observem que si el nostre subjecte és una dona, reaccionarà a una distància significativament més propera si es tracta d'una dona que d'un home ($p < 0,01$) de la mateixa manera que un home reaccionà abans si és un home que si és una dona ($p < 0,01$).

Parelles mixtes

Si es realitza una comparació entre les dos parelles de mateix sexe, s'observa que dues dones és situaran a una distància significativament més pròxima que dos homes ($p < 0,01$)

Valors atípics

Com en l'apartat anterior, es destaca la presència d'un valor atípic. S'observa que l'orientació sexual d'home és homosexual.

3.2.4 Conducta compensatòria

En referència a les conductes compensatòries, destaquen els següents resultats. Quan la dona és envaïda per un home, la conducta més freqüent és la de mirar de reüll (n=4). Utilitza també el creuar de cames i braços (n=3) o el fet d'imposar una barrera (n=3). En cap moment s'observa la conducta de fugida o de verbalització neutre.

Quan una dona és envaïda per una dona, la conducta compensatòria més utilitzada és la de girar el cos (n=4), seguida per la de creuar les cames o els braços (n=3) i el fet d'imposar una barrera (n=3). No utilitzen però, l'acte d'encongir-se, de fugir o de verbalitzar agressivament.

Els homes, quant són envaïts per un subjecte de sexe masculí recorren a les conductes de fugida (n=3) o de verbalització agressiva (n=3). En cap moment s'observa l'acte d'encongir-se o d'imposar una barrera.

Finalment, destacar que la conducta més freqüent quan un home és envaït per una dona és la de conducta recíproca (n=6). També tendeixen a utilitzar la verbalització neutre (n=3). En canvi, no utilitzen en cap moment l'acte d'imposar una barrera, de verbalitzar agressivament o de mirar de reüll.

		Parella			
		Dona*- Home	Dona*- Dona	Home*- Home	Home*- Dona
Conducta compensatòria	Conducta recíproca	1	1	1	6
	Creuar cames o braços	3	4	2	1
	Encongir-se	2	-	-	1
	Verbalització neutre	-	1	2	3
	Verbalització agressiva	1	-	3	-
	Fugida	-	-	3	2
	Girar el cos	1	5	2	2
	Mirada de reüll	4	1	2	-
	Imposar barrera	3	3	-	-

4. Conclusions

4.1 Discussió dels resultats

Un cop exposats els resultats, en aquest apartat es posaran en relació amb les objectius plantejats i amb el marc teòric.

En referència a la primera etapa, es plantejaven els objectius d'observar si el sexe del subjecte i del còmplice tenien una influència en la regulació de l'espai personal quan el subjecte es trobava en el rol d'invasor. Tenint en compte els resultats plantejats, podem concloure que si bé el sexe del còmplice o persona a envair indueix uns canvis en l'espai personal, el sexe del subjecte no. En altres paraules, quan individu es troba en l'obligació d'envair l'espai personal d'una altra persona, regularan la distància interpersonal en funció del sexe de l'altre persona i no del seu propi sexe, de manera que homes i dones reaccionaran de forma similar.

Si s'estableix una jerarquia en quant al nivell de proximitat que s'estableix, observem que les menors distàncies s'estableixen es tracta de dues dones, seguit per les situacions on un home envaeix l'espai d'una dona. A continuació observem una major distància interpersonal quan parlem de dos homes i finalment veiem que una dona evitarà envair l'espai personal del sexe oposat.

Quan procedim a la segona etapa, concloem que els resultats difereixen. Primerament s'ha de destacar que quan una persona és envaïda, entraran en joc la influència del seu propi sexe així com el sexe de l'invasor. Homes i dones reaccionen de forma diferent entre ells i segons el sexe dels invasors.

En aquest cas s'observa que els que reaccionen a una menor distància són un cop més les dones, així com els homes quan els envaeix una dona. El canvi sorgeix quan s'observa que malgrat les dones estableixen una major distància amb els homes quan envaïen el seu espai, quan aquests els envaeixen, reaccionen molt més tard que quan es tracta de dos homes.

Si comparem els nostres resultats amb l'apartat del marc teòric que es focalitzava en el sexe, destaquem els següent aspectes. Parker i Leo explicaven que, mentre que en situacions normals dues dones es situaran a major proximitat, quan aquestes no es coneixien, la distància interpersonal incrementava dràsticament. En el present estudi es partia de la base que el còmplice i el subjecte no es coneixien. Malgrat aquest factor, les parelles formades per dues dones presentaven el major grau de proximitat, independentment de l'etapa d'estudi. Les mateixes conclusions s'extreuen en referència a les parelles formades per dos homes. Les conclusions dels estudis sobre desconeguts conclouien que aquests establien distàncies molts properes. Els nostres resultats mostren que malgrat siguin desconeguts, persisteixen en mantenir la mida del seu espai personal.

Observem doncs que les nostres mesures s'aproximen més a les mesures extretes per Remland, Jones i Brinkman i que es correlacionen amb el principi que les dones tenen un rol més afiliatiu amb major tendència al contacte. Així mateix, coincideix amb la idea que les dones autoritzen aproximacions més curtes quan són envaïdes.

Més enllà, la teoria apuntava el sexe només tenia una influència en conjunt amb els factors d'edat i raça. Una de les majors preocupacions alhora d'investigar era que no tinguessin influència aquestes variables i aquests van ser els principals factors d'exclusió. S'ha pogut comprovar que sense la col·laboració de la raça i l'edat, el sexe provocava diferències significatives.

Si procedim als resultats que fan referència al tipus de conducta manifestat en una situació d'invasió, es poden extreure diferents categories de conclusions. En general, els homes manifesten conductes més "actives" i directes, és a dir, a través de la seva reacció, pretenen expressar clarament a l'altra persona que els està incomodant en el que dels homes o que els hi està agradant, en el cas de les dones. Quan el subjecte parla, fuig o se li aproxima, l'invasor és incapaç d'ignorar els indicadors. En canvi, les dones manifesten conductes més "passives" i indirectes, com ara girar el cos, imposar una barrera o creuar les cames. Mentre que els homes semblaven expressar conductes dirigides a realitzar un canvi en la conducta de l'invasor, les dones es limitaven a protegir el seu cos, l'espai personal més íntim, idea correlacionada amb la funció psicològica de l'autoprotecció.

Si analitzem aquestes conductes segons el sexe de la persona que els envaïa, s'extreuen unes conclusions bastant sorprenents. Les dones tendien a manifestar les mateixes compensacions en els dos casos, en canvi, els homes, manifestaven conductes diametralment oposades. En cas de que fossin dones, en 6 de cada 15 casos, els homes manifestaven una conducta recíproca, es a dir, reduïen encara més la distància.

Quan l'invasor era un home, van aparèixer les conductes més extremes. En 6 de cada 15 casos, es produïa la conducta de fugida o verbalització agressiva. Aquestes anaven acompanyades de mirades d'odi i paraulotes lligades a l'homofòbia.

Es pretén explicar aquestes conductes mitjançant el marc teòric, més concretament, a través de la funcions psicològiques de l'atracció social. Quan s'expliquen els diversos factors, hi han tres que criden l'atenció: l'aversion, l'estigma i l'atracció *per se*. Quan els homes es trobaven en la situació en que una dona s'aproximava, ells ho interpretaven com una manifestació d'atracció cap a ells. Els homes que responien mitjançant la conducta recíproca (en majoria solters) realitzaven el procés cognoscitiu explicat per Patterson i conclouien que aquesta invasió era adequada i fins i tot agradable i mitjançant el seus moviment, assenyalaven a la dona que també sentien atracció.

En el cas del homes, la interpretació inicial és similar (i així es va poder confirmar en la posterior conversa): interpretaven la invasió com una senyal d'atracció cap a ells i immediatament associaven l'invasor amb l'orientació sexual homosexual. S'ha d'indicar també, que no està ben socialment vist que dos homes interactuïn a molta proximitat, a menys que aquests dos siguin parelles. Com bé indica la funció psicològica de la comunicació, al aproximar-se el noi, expressaven cap als altres un tipus de relació no desitjat per el subjecte. Aquí és quan entra en joc la idea d'aversion i estigma anteriorment citats. A través d'aquest invasió poc desitjada, apareix un sentiment extremadament negatiu cap a l'invasor, que s'expressarà a partir dels insults o de la fugida. També ve associada la idea d'estigma. Tendim a incrementar les distàncies amb les persones que identifiquem com a components de l'exogrup.

A nivell més general, observem que respecte a les diferents distàncies, tots les interaccions s'ha mantingut dins dels límits de la distància personal propera i llunyana. Cal destacar però, que en comparació amb les recerques de la mateixa tipologia en altres països, la conducta compensatòria dels estudiants catalans es produïa molt més tard. Això podria implicar que culturalment, l'espai personal dels catalans és en general més petit que els Americans.

S'ha de dir però, en referència a la tipologia de territori, que aquest experiment es desenvolupava en un espai extremadament públic. La persona no té exclusivitat sobre el banc i tendirà a tenir una conducta menys possessiva sobre el territori.

Ara bé, un cop comentades les conclusions, ens demanem, quan parlem de sexe ens estem realment referint al sexe biològic o al sexe socialitzat? Recordem aquelles valors atípics. Es tractava primer d'una noia de la qual tota la xarxa social estava composta de nois. Així mateix, hi havia tres persones homosexuals, totes amb una xarxa social composta quasi exclusivament de persones del sexe oposat. Si s'analitzaven amb més deteniment els valors en funció del sexe i el nombre d'amics, es conclouïa que per exemple, quan una noia que té una xarxa social composta de nois, es reduirà molt la distància que manté amb altres persones. Però aquests casos són molt inusuals. Encara en la nostra societat, ens eduquen d'una manera molt categoritzada, amb les nenes en un costat jugant amb les nines i els nens en una altra jugant a la pilota. Una interacció normal amb el sexe oposat no es produeix fins passada l'adolescència. Es produïrien les mateixes diferències en l'espai personal si es produís aquesta categorització?

4.2 Conclusions generals

S'exposa seguidament la síntesi de les conclusions més rellevants del treball:

- a) Les dones tenen un espai personal més petit que els homes.
- b) Quan una persona envaeix l'espai d'una altra, la distància interpersonal es veurà influenciada per el sexe la persona envaïda.
- c) Quan una persona és envaïda, la regulació de l'espai personal estarà influenciada tant per el sexe de l'invasor com de la persona envaïda.
- d) Les reaccions del sexe femení tendeixen a ser més passives i dirigides a la protecció de l'espai personal.
- e) Les reaccions del sexe masculí tendeixen a ser més actives i dirigides a frenar la invasió.
- f) Les reaccions del sexe femení es mantenen estables independentment del sexe de l'invasor.
- g) Les reaccions del sexe masculí tendeixen a respondre de forma positiva cap a les dones, expressant atracció, i de forma negativa cap als homes, expressant aversió.
- h) L'espai personal dels estudiants universitaris catalanes és més petit que l'espai dels estudiants americans.
- i) Es posa en dubte si es tracta del sexe biològic o del sexe socialitzat

4.3 Limitacions i possibilitats

Com a últim punt abans de tancar aquest treball, es volen tenir en compte els límits amb els quals m'he trobat durant el trajecte.

Des d'un principi, la major preocupació era, com extreure resultats vàlids, eliminant l'efecte de l'expectativa de l'experiment i alhora controlant les variables estranyes. El procés de creació de l'experiment va prendre molt més temps del esperat, ja que es van planejar més de 10 versions diferents. Encara ara, es sospita que les reaccions no són totalment honestes ja alguns subjectes potser van endevinar el propòsit de la invasió i sorgia doncs l'efecte de la desitjabilitat social. La meua presència també actuava com a biaix, ja que malgrat intentés allunyar-me del banc un cop iniciat l'experiment, la meua presència ja havia provocat una distorsió en els resultats.

Així mateix, la recerca teòrica va ser molt àrdua. Malgrat haver-se fet una extensa recerca en aquest àmbit, aquesta es concentra entre els anys 60 i 70, i es troba quasi exclusivament en anglès. L'idioma en sí no era el problema, sinó la disponibilitat dels articles que es requerien a Vic o per internet era quasi inexistent. Vaig haver de recórrer als contactes de les universitats de Wisconsin, Kansas i Barcelona, per tal de poder accedir a la majoria del articles. Afegir a aquesta limitació, em vaig adonar que malgrat el concepte de proxèmica resulti completament desconegut per la majoria de les persones, les informacions que es poden trobar sobre el tema són infinites. La meua mania perfeccionista provocava que, cada cop que donava per acabada la recerca bibliogràfica, trobava un altre manual que afegir contingut. Va ser molt difícil acotar la informació.

La última limitació que s'ha de plantejar és la mida de la mostra. Malgrat estar satisfeta amb 60 persones, considero que la quantitat idònia serien 120 persones, és a dir, 30 en cada grup. Aquesta mancança s'observa sobretot en els resultats de les conductes, en la qual les freqüències absolutes eren tant petites que no són prou representatives com per generalitzar a la població.

Per això considero que seria interessant en un futur completar la resta de dades. Així mateix destaco que actualment tinc una base de dades que em possibilitaria realitzar una recerca amb altres tipus de variables com ara l'estat civil, l'orientació sexual, o respondre a la pregunta plantejada en les conclusions realitzant una correlació entre l'espai personal i el sexe de la xarxa social íntima.

5. Bibliografía

- Aiello, J. R., & Aiello, T. D. (1974). Development of personal space: Proxemic behavior of children six to sixteen. *Human Ecology*, 2, 177–189.
- Altman, I. (1975). *The environment and social behavior*. (Brooks/Cole, Ed.). Monterrey.
- Byrne, D. (1971). *The attraction paradigm*. (A. Press, Ed.). New York.
- Cassidy, T. (1997). *Environmental Psychology: Behaviour and Experience in Context*. (P. Press, Ed.). East Sussex.
- Castell, R. (1970). Effect of familiar and unfamiliar environments on proximity behavior of young children. *Journal of experimental psychology*, (9), 342–347.
- Cook, M. (1970). Experiments on orientation and proxemics. *Human Relations*, 23, 61–76.
- Dabbs, J. (1971). Physical closeness and negative feeling. *Psychonomic Science*, 23, 141–143.
- Dosey, M., & Meisels, M. (1969). Personal Space and self-protection. *Journal of personality and social psychology*, 11(2), 93–97.
- Duke, M. P., & Wilson, J. (1973). The measurement of interpersonal distance in pre-school children. *Journal of Genetic Psychology*, 123, 361–362.
- Evans, G. W. (1974). An examination of the information overload mechanism of personal space. *Man-Environment Systems*, 4, 61.
- Evans, G. W., & Howard, R. V. (1973). Personal Space. *Psychological Bulletin*, 80, 334–344.
- Fast, J. (1970). *El lenguaje del cuerpo*. (Kairós, Ed.). Barcelona.
- Guardo, C., & Meisels, M. (1971). Child-parent spatial patterns under praise and reproof. *Developmental psychology*, 5, 365.
- Haase, R. F., & Pepper, D. T. (1972). Nonverbal components of empathic communication. *Journal of counseling psychology*, 19, 417–424.
- Hall, E. T. (1966). *The hidden dimension*. (A. Boo, Ed.). New York.
- Heslin, R., & Boss, D. (1980). Nonverbal intimacy in airport arrival and departure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 6, 248–252.
- Holohan, C. J. (1994). *Psicología ambiental: Un enfoque general*. (Limusa, Ed.). México D.F.

- Jorgenson, D. O. . (1975). Fiel study of the relationship between status discrepancy and proxemic behavior. *Journal of Social Psychology*, *97*, 173–179.
- Kaplan, K. J., Firestone, I. J., Klein, K. W., & Sodikoff, C. (1983). Distancing in Dyads : A Comparison of Four Models. *Social Psychology Quarterly*, *46*(2), 108–115.
- Kleck, R. E., Buck, P. L., Goller, W. C., London, R. S., Pfeiffer, J. R., & Vukcevic, D. P. (1968). Effects of stigmatizing conditions on the use of personal space. *Psychological Reports*, *23*, 111–118.
- Kueth, J. (1964). Prejudice and aggression: A study of specific social schemata. *Perceptual and Motor Skills*, *18*, 107–115.
- Little, K. (1968). Cultural variations in social schemata. *Journal of personality and social psychology*, *10*, 1–7.
- Lott, B. S., & Sommer, R. (1967). Seating arrangements and status. *Journal of personality and social psychology*, *7*, 90–95.
- Mehrabian, A. (1968). Relationships of attitude to seated posture, orientation and distance. *Journal of personality and social psychology*, *10*, 26–30.
- Mehrabian, A., & Diamond, S. G. (1971). Effects of furniture arrangement, props and personality in social interaction. *Journal of personality and social psychology*, *20*, 18–30.
- Middlemist, R. D., Knowles, E. S., & Matter, C. F. (1976). Personal space invasions in the lavatory: suggestive evidence for arousal. *Journal of personality and social psychology*, *33*(5), 541–546. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/1271224>
- Osmond, H. (1957). Function as the basis of psychiatric ward design. *Mental Hospitals*, *23*–29.
- Parker, L., & Leo, T. (2011). Proxemic Distance and Gender amongst Australians. *Griffith Working Papers in Pragmatics and Intercultural Communication*, *4*, 19 – 25.
- Patterson, M. L. (1973). Compensation in Nonverbal Immediacy Behaviors: A Review. *Sociometry*, *36*(2), 237–252.
- Patterson, M. L. (1976). An arousal model of interpersonal intimacy. *Psychological Review*, *83*, 235–245.
- Patterson, M. L., Mullens, S., & Romano, J. (1971). Compensatory Reactions to Spatial Intrusion. *Sociometry*, *34*(1), 114–121.

- Remland, M. S., Jones, T. S., & Brinkman, H. (1995). Interpersonal Distance, Body Orientation and Touch: Effects of Culture, Gender and Age. *The Journal of Social Psychology*, 135(3), 281–297. Retrieved from <http://medcontent.metapress.com/index/A65RM03P4874243N.pdf>
- Scherer, S. E. (1974). Proxemic behavior of primary school children as a function of their socioeconomic classe and subculture. *Journal of personality and social psychology*, 29, 800–805.
- Severy, L. J., Forsyth, D. R., & Wagner, P. J. (1979). A multi-methos assessment of personal space development in female and male, black and white children. *Journal of Nonverbal Behavior*, 4, 68–86.
- Smith, R. J., & Knowles, E. S. (1978). Attributional consequences of personal space invasions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 429–433.
- Smith, R. J., & Knowles, E. S. (1979). Affective and cognitive mediators of reactions to spatial invasions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 15, 437–452.
- Sommer, R., & Becker, F. D. (1969). Territorial defense and the good neighbor. *Journal of personality and social psychology*, 11(2), 85–92. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/5778350>
- Thalhofer, N. N. (1980). Violation of a spacing norm in high social density. *Journal of Applied Psychology*, 10, 175–183.
- Uzzell, D., & Horne, N. (2006). The influence of biological sex, sexuality and gender role on interpersonal distance. *British Journal of Social Psychology*, 45, 1–40. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1348/014466605X58384/full>
- Willis, F. N. (1966). Initial speaking distance as a function of the speakers relationship. *Psychomic Science*, 5, 221–222.
- Wolfgang, J., & Wolfgang, A. (1971). Explanaton of attitudes via physical interpersonal distance toward obese, drug users, homosexuals, polices and other marginal figures. *Journal of Clinical Psychology*, 27, 510–512.

6. Annexos

Annex 1: Qüestionari

Q 1: Sexe

- Home
- Dona

Q 2: Edat

Q 3: Estat civil

- Casat/Casada
- En parella
- Divorciat/Divorciada
- Solter/Soltera
- Unió lliure
- Altre

Q 4: Orientació sexual

- Heterosexual
- Homosexual
- Bisexual

Q 5: Nacionalitat

Q 6: Lloc de naixement

Q 7: Lloc de residència

Q 8: Grau

Q 9: Curs

1er

2on

3er

4t

Q 10: Residència habitual durant el curs acadèmic

Amb els pares

Amb la parella

Residència universitària

Pis compartit

Sol/Sola

Q 11: Nombre de persones amb qui comparteixes residència

1

2

3

4

5 o més

Q 12: Quantes vegades al mes sols sortir de festa

- 1-2
- 3-4
- 5-6
- 7-8
- 9 o més

Q 13: Com definiries el teu comportament quan estàs envoltat/envoltada de gent

- Tímid i reservat, tens por a fer el ridícul
- Sociable i segur de si mateix
- Espontani, malgrat tinguis por a ficar la pota
- Altre :

Q 14: Quants amics tens que podries considerar "intims"

Q 15: Quants són nois?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 o més

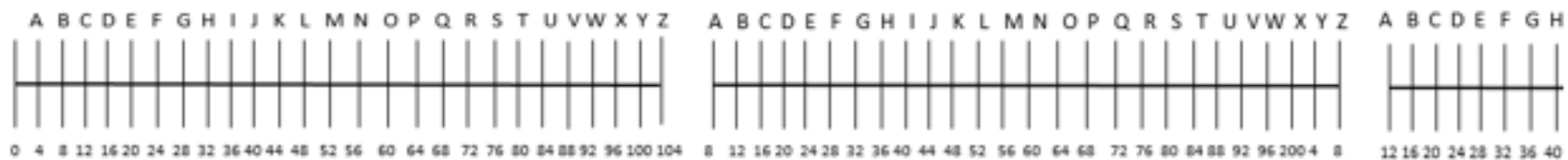
Q 16: Quants són noies?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 o més

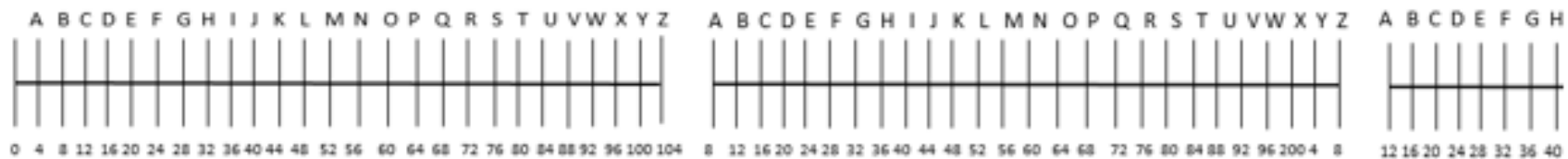
Annex 2: Fitxa de dades

SUBJECTE N°:

ETAPA 1:

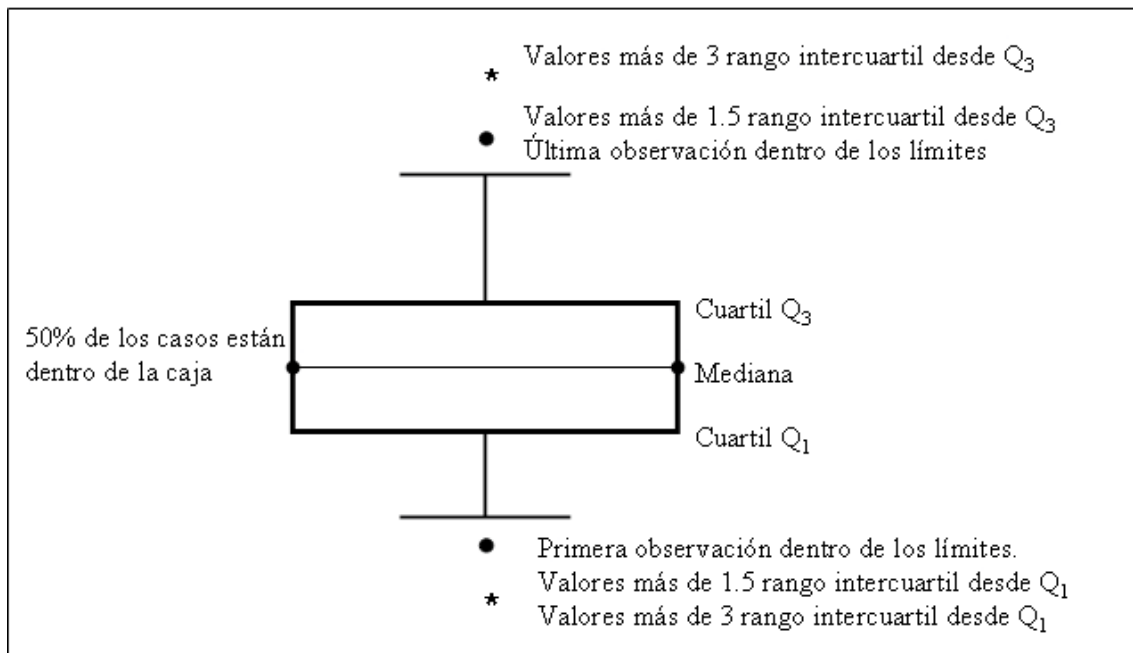

ETAPA 2:

Reacció

Annex 3. Interpretació d'un diagrama de caixa

Annex 4. Estadístics: Etapa 1

ANOVA

Dist1

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7720,933	3	2573,644	9,913	,000
Within Groups	14538,400	56	259,614		
Total	22259,333	59			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Dist1

Tukey HSD

(I) Parella	(J) Parella	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
	Dona*-Dona	28,467*	5,883	,000	12,89	44,05
Dona*-Home	Home*-Home	10,800	5,883	,268	-4,78	26,38
	Home*-Dona	24,733*	5,883	,001	9,15	40,31
	Dona*-Home	-28,467*	5,883	,000	-44,05	-12,89
Dona*-Dona	Home*-Home	-17,667*	5,883	,020	-33,25	-2,09
	Home*-Dona	-3,733	5,883	,920	-19,31	11,85
	Dona*-Home	-10,800	5,883	,268	-26,38	4,78
Home*-Home	Dona*-Dona	17,667*	5,883	,020	2,09	33,25
	Home*-Dona	13,933	5,883	,095	-1,65	29,51
	Dona*-Home	-24,733*	5,883	,001	-40,31	-9,15
Home*-Dona	Dona*-Dona	3,733	5,883	,920	-11,85	19,31
	Home*-Home	-13,933	5,883	,095	-29,51	1,65

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Dist1

Tukey HSD^a

Parella	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
Dona*-Dona	15	99,87		
Home*-Dona	15	103,60	103,60	
Home*-Home	15		117,53	117,53
Dona*-Home	15			128,33
Sig.		,920	,095	,268

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 15,000.

Annex 5. Estadística: Etapa 2

ANOVA

Dist2

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	12057,200	3	4019,067	25,259	,000
Within Groups	8910,400	56	159,114		
Total	20967,600	59			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Dist2

Tukey HSD

(I) Parella	(J) Parella	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
	Dona*-Dona	30,533*	4,606	,000	18,34	42,73
Dona*-Home	Home*-Home	-6,467	4,606	,502	-18,66	5,73
	Home*-Dona	13,533*	4,606	,024	1,34	25,73
	Dona*-Home	-30,533*	4,606	,000	-42,73	-18,34
Dona*-Dona	Home*-Home	-37,000*	4,606	,000	-49,20	-24,80
	Home*-Dona	-17,000*	4,606	,003	-29,20	-4,80
	Dona*-Home	6,467	4,606	,502	-5,73	18,66
Home*-Home	Dona*-Dona	37,000*	4,606	,000	24,80	49,20
	Home*-Dona	20,000*	4,606	,000	7,80	32,20
	Dona*-Home	-13,533*	4,606	,024	-25,73	-1,34
Home*-Dona	Dona*-Dona	17,000*	4,606	,003	4,80	29,20
	Home*-Home	-20,000*	4,606	,000	-32,20	-7,80

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Dist2 Tukey HSD^a

Parella	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
Dona*-Dona	15	67,67		
Home*-Dona	15		84,67	
Dona*-Home	15			98,20
Home*-Home	15			104,67
Sig.		1,000	1,000	,502

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 15,000.